

Харківський видавець Олександр Савчук: ми потроху заповнюємо пробіли в українській культурі

30.12.2024

Видавець Олександр Савчук. Фото: Сергій Бобок / Харків Times

Марія Коротаєва

Харківський видавець Олександр Савчук видав збірку публіцистики видатного мовознавця, історика української літератури, уродженця Харкова Юрія Шевельова «Твердий ґрунт: зариси українського себепізнання». До неї увійшли 39 маловідомих публіцистичних текстів та два інтерв'ю вченого, які були надруковані з 1944 по 1996 рік у виданнях різних країн. В оригіналі вони виходили здебільшого українською мовою, але п'ять текстів подані в перекладі з англійської, шведської та німецької. Тексти підготував та прокоментував філолог, доцент Харківського Національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди Сергій Вакулєнко, він же зробив переклади. Йому ж належить переклад, зокрема, фундаментальної праці Шевельова, «Історична фонологія української мови» (написаної англійською). Передмову написала Катерина Каруник, доцент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

«Три книжки Шевельова, які виходили за кордоном – це «Третя сторожа», «Друга черга» і «Не для дітей». Тексти з них міксувалися сучасними видавництвами, і це прекрасно, що ці тексти виходили в різних комбінаціях з передмовами. Але в умовах повномасштабного вторгнення наші упорядники Сергій Вакулєнко та Катерина Каруник задумалися про тексти, які розглядають проблеми в такому трикутнику: культура, наука, політика. Власне, це одна з найцікавіших публіцистичних тем, якими займався Шевельов. Показати, що таке, сучасними словами, гібридна війна, інформаційна безпека, як працює «російський балет»... І вони підбрали такі тексти, які фактично не републікувалися ніколи. І навіть науковці

Новини

Рейтинг автомобільних акумуляторів у 2025 році

У Богодухівському районі поліція затримала чоловіка, який жбурнув гранату під ноги жінці

Росіяни вночі атакували Харків безпілотниками (фото)

Погода на Харківщині 17 лютого

Харків'янка піде під суд за спробу контрабанди культурних цінностей до Німеччини

Пасажирський потяг збив людину біля Златополя на Харківщині

Погода на Харківщині 16 лютого

Погода на Харківщині 15 лютого

Контрактник Нацгвардії пішов за ґрати за підпал трьох автівок військових в Харкові

Правоохоронці ліквідували у Харківській області підпільні цехи з виготовлення алкоголю та цигарок (відео, фото)

Лютий показує характер: сніг у суботу та міцні морози в неділю

Внаслідок ворожих обстрілів Харківщини минулої ночі постраждали чотири людини

Погода на Харківщині 14 лютого

Ворог вчоргове обстріляв Козачу Лопань

Власниця одного з благодійних фондів Харкова привласнила зібрані на дрони 2,5 млн гривень – поліція

Статті

часто їх не залучали до аналізу. Перший текст цієї збірки називається «Чи «всьо равно»?». І ми одразу розуміємо, до чого це. Це текст 44-го року, якраз про те, «какая разніца». І Шевельов це аргументовано показує, з прикладами маніпуляцій щодо мови. І власне, більшість текстів ось такого характеру», – каже Савчук. За його словами, Вакулєнко і Карунік почали роботу над виданням в березні 2022 року, коли Харків обстрілювали російські війська просто з-за Окружної дороги. «Вони жили на Олексіївці, там було дуже гучно. І вони кажуть: щоб заспокоїтися, ми взяли за оце впорядкування», – згадує видавець.

Савчук наголошує, що дуже важливо, що у книзі є тексти вже 90-х років. «Шевельов з тих, хто не побоявся приїхати, не дивлячись на всі звинувачення (у співпраці з німецькими окупантами під час Другої світової війни – ХТ). Він повертається і проводить масу конференцій, виступів, екскурсій. Йому страшенно цікаво. Він повертається в свою харківську квартиру (зараз в меморіальній квартирі вченого в будинку «Саламандри» – мистецька резиденція – ХТ) – він там, принаймні, один раз був. Звичайно ж, він мав дуже великі надії, що зараз з'явиться «п'ятий Харків». Потім, в 1993-94 роках, він уже розуміє, що інерція величезна. І згадується його звернення на численних конференціях: «Дорогі друзі, шановні вороги». Він розуміє, що у суспільстві є різні погляди – і досі ці погляди дуже різні.

Нинішнє видання текстів Шевельова – не перший досвід роботи видавця зі спадком вченого. Раніше він видав два томи його спогадів «Я — мене — мені... (і довкруги)». Перший том – це спогади про Україну, другий – про Європу, де вчений жив та працював після Другої світової війни до переїзду в США. Також завдяки ньому вийшла збірка дуже важливих есеїв Шевельова «Триптих про призначення України» (до речі, зараз у друку її черговий наклад).

За словами Савчука, зараз вже у роботі збірка текстів, що виходили у часописі «Арка», який видавався у Мюнхені від липня 1947 до травня 1948 та був присвячений літературі, мистецтву та культурі. Шевельов редагував його разом з Віктором Петровим – письменником, філософом, соціальним антропологом, літературним критиком, істориком і культурологом, який, до речі, теж певний час жив у Харкові. «Це буде величезна книжка. Мені пощастило, що у мене є цілий комплект цього часопису», – каже Савчук.

Мальопис про Харків та війну

Вже найближчим часом з друку вийде мальопис про війну в Харкові (або комікс, але Савчук вважає, що це «неправильне слово в українській термінології»).

«Це фактично графічний роман. В Харківському літературному музеї проходила виставка «Іменем міста» – художник Костянтин Зоркін зробив мальопис на 80 аркушів, де розповідається історія про війну в Харкові. Це дуже цікава техніка, він малює тушшю, і він дуже розумний, глибокий. Це без прямих слів про війну, тому що зараз дуже травматично, коли це напруга. А це сюжети, які ми впізнаємо: зруйновані будинки, метафора міста-наміста, коли усе місто зв'язано, одні з одними, і вибух відчувається всіма, і це чіпляє кожного. І там є персонаж, який зустрічає різних героїв – місто, квітку, пташку, чорну діру. Герой зустрічається і з смертю, смерть там постає як метафора пам'яті, це те, що постійно нагадує, що треба пам'ятати. І вони там з одним персонажем, скажімо, лагодять зруйноване ракетною кладовище, ремонтують хрести, могилки. І цей герой з дерева зроблений без долонь, а в кінці у нього виростають долоні, як символ людяності, того, що ми можемо людське передати цими долонями. І там дуже прості діалоги», – каже Савчук.

За словами видавця, цю книжку вже перекладають на німецьку, також є пропозиції видати її французькою та англійською: «Вона «вистрілила», тому що видавці побачили стилістично цікаву подачу. І вони побачили, що тут не йдеться про «ми такі нещасні, допоможіть нам в війні», а тут просто людська історія, яка дуже сприяє емпатичності. Це про відчуття, про нашу зміну акцентів фокусування. Нарешті місто почали відчувати через це. Хтось раніше відчував і знав, а хтось отак його почав

Конфлікт навколо Харківської Академії неперервної

освіти: чи вдасться зберегти освітній заклад?

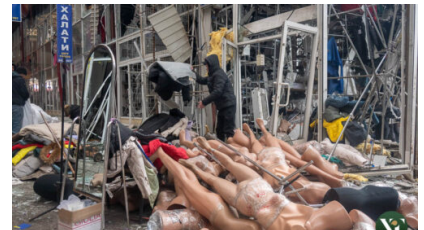
Прокуратура вимагає повернення державі пам'ятки археології «Кургани» біля Пісочина під Харковом

Замість Гагаріна – Аерокосмічний: робоча група при ХОВА

запропонувала перейменувати 48 вулиць і три станції метро у Харкові

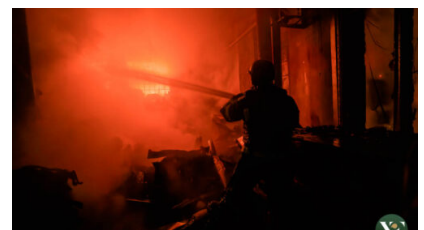
Фоторепортаж

Російський безпілотник вибухнув минулої ночі на території ринку «Барабашово» (фото)

Пошуково-рятувальна операція в Ізюмі завершена: п'ятеро загиблих, 50 постраждалих (фото, відео)

«Стратегічною ціллю» російського безпілотника у Харкові була фабрика одягу (фото, відео)

Харківські надзвичайники гасять спричинену російським БПЛА пожежу (фото)

відчувати. Звертати увагу, як «працює» смерть, як з'являється людяність, як виявляє себе людина, як вона стає іншою. Я думаю, що це тільки ми відчуваємо, а це й вони відчувають про нас».

Видавати те, що необхідно українському суспільству

Втім, каже Савчук, книги «на злобу дня», попри важливість цих проєктів – досить нетипові для видавництва. Основний доробок видавця – переважно книжки з історії архітектури, мистецтва, культури, етнографії. Перш за все – тексти, які з тих чи інших причин малодоступні українській аудиторії, попри їх значущість.

«Я маю таке щастя видавати те, що я хочу видавати, а не те, що продається. Ми потім так робимо, щоб воно продавалось. Стараємося, принаймні. Я як науковець вважаю, що не можна говорити про Слобожанщину без праці Дмитра Багалія. Або ми не можемо говорити про етнографію без Федора Вовка. Киньтеся в етнографію – не так багато з етнографії книжок. А виданий нами Вовк («Студії з української етнографії та антропології» – ХТ) – класика. Музичні інструменти – теж немає нічого, крім Гната Хоткевича, «Музичні інструменти українського народу». І ми її теж видали. Абетка з малюнками Георгія Нарбута – її ніхто не видавав, а ми видали. Це такі базові речі, ніби камінчики, на яких ми стоїмо. По суті, всі ці герої – це основа нашої незалежності. І у 91-й рік ми прийшли в тому числі і через їхню діяльність», – впевнений видавець.

Олександр вважає, що зазвичай в інших країнах таку функцію виконують університетські видавництва, бо «при Оксфорді, при Колумбійському університеті, при інших навчальних закладах у світі є шикарні видавництва, в яких є наукова сила, ресурс, який міг би це робити». Але, на жаль, бачимо, що в Україні університетські видавництва видають «в основному монографії та методички». Цю лакуну також доводиться закривати, як і видавництво мемуарів, приміром.

«Є у нас розділ з мемуаристикою. Це споми́ни Йосипа Гірняка про театр «Березіль», спогади Юрія Шевельова, спогади мистецтвознавця Павла Жолтовського про його мандри і пошук пам'яток архітектури. Історик Василь Дубровський прекрасно написав спогади про Харків і про інші міста, де він жив. Зараз ми видаємо праці Валентина Отамановського. Це був такий один з учасників бою під Крутами, потім він у Харкові жив, у Вінниці. Перебуваючи у Москві, він написав монографії про Вінницю і міста Західної України. І це переклали, і нам довірили видавати. Тому це буде дуже красива історія Харків-Вінниця. Отамановський завідував кафедрою медичної термінології у нашому Медичному університеті, похований у Харкові. Це буде дуже класна книжка», – із захватом розповідає Савчук.

Про війну та читання

Війна зробила розуміння значення книговидання більш контрастним, більш випуклим, рельєфним, каже Олександр.

«В нас була феноменальна історія, 24 лютого, десь о 15 годині, телефонує чоловік з Калуша, каже, а де моє замовлення? Я йому відповідаю: знаєте, у нас тут навколо літає... Він каже: а, ну тоді ладно. І потім у травні 2022 я повернувся до Харкова, захожу на склад – а він вцілів. У мене ейфорія така була, я телефоную йому: будете отримувати? І така пауза, потім: «та ви що, все ціле? – відправляйте». І така була емоція у його голосі, що я зрозумів, що я вже не закриваюся, у мене ще є щось на складі, і в тому є потреба. Потім мені дзвонять з друкарні, в якій я залишив на збірку книжку Сковороди, і вони кажуть: ну, в нас вона лежить, ми можемо її збирати. Я кажу: збирайте, ради Бога. І ми починаємо збирати Сковороду. І оцей травень, він все показав. Я їздив, шукав якісь залишки паперу, потім його знов почали возити до України... Тобто ми зрозуміли, що ми маємо максимально займатися тим, що ми вміємо. Ставлення людей до культури, до історії, до мистецтва змінилося, і це сприяє тому, що люди запитують наші книги. Раніше культура багатьма сприймалася як щось розважальне, або другорядне. А тут люди почали шукати відповіді на питання, що відбувається, чому з Білгорода приїжджали до нас у торгові центри та їли в

У Харкові розпочала роботу друга підземна школа (фото)

рестораціях, а потім до нас звідти полетіли ракети. Для багатьох людей це неочевидно. А ці книжки дають передісторію, вони розміщують сьогоденні події в певний контекст, показують, що все це глобальніше, ширше і давніше почалося. І ми ніби 10 років готувалися, щоб бути готовим дати ці відповіді – хоч у якихось сферах мистецтва і культури. Інтуїтивно я завжди це відчував, що у нас багато цих гепів, цих пробілів в культурі через трагічне ХХ століття, і ми їх потроху заповнюємо, такі протези ніби ставимо, милиці, щоб на щось спиратися. І от власне тепер, я думаю, багатьом людям це важливо, ну, принаймні, більшій кількості, ніж до війни».

Про ринок та виживання на ньому

Олександр Савчук видає якісні книжки невеликими накладками, в кожному проєкті – багато роботи перекладачів, дизайнерів, редакторів тощо. Такі видання мають чималу собівартість, і зазвичай передбачають якесь додаткове фінансування, окрім продажу накладу – гранти чи щось подібне. «Брати гранти в мене не виходить, я не щасливий на це», – посміхається видавець.

«В принципі, ми працюємо майже в чистому ринку. Мабуть, я справляю враження самодостатнього заможного видавця, який може собі дозволити розкошувати. І ті, хто дає гранти, напевне, думають: Савчук і так зробить, дамо комусь іншому. Але я – лише доцент університету. І щоб запустити у виробництво якусь книжку – треба знайти на це гроші. Я розумію, що коли масштаби великі, то власних статків вже може вистачати, але це не про мене – в нас не ті накладки. Ну, за кордоном беруть займи – але це не наша історія. Яюсь працює тим не менш. Наприклад, є такий проєкт «Кава Гуру» – це Андрій Мельник з Києва, він інколи нам збирає бізнесюків, які один раз не обідають – і у нас є гроші на півнакладу. Наприклад, ми зробимо 300 примірників якогось видання, вони докладають – і вже 500 є.

Я мріяв раніше про «золоту тисячу – щоб вижити, треба мати «золоту тисячу» читачів, умовно. З Харковом історія ця не вийшла. Я не бізнесмен, я міркував, що в Харкові багато університетів, викладачів, і на півтора мільйона треба знайти лише , скажімо, три тисячі людей, які начебто повинні купити. І їх не знайшлося. Лише коли в нас з'явився інтернет-магазин, ми зайнялися рекламою – це дало результат, і зараз ми ці десь три тисячі постійних покупців маємо. І я дуже радий, що десь з 2015 року в нас є читачі, яких я не знаю особисто – раніше я їх всіх знав», – Олександр знову посміхається.

Попри те, що з початком війни серед покупців побільшало харків'ян, вони і сьогодні не є більшістю серед тих, хто купує книжки видання. «Київ – найбільший ринок, Львів – другий, і решта України зараз – третій. Харків все одно не став третім ринком, все одно, скажімо, Львівська область більше, ніж Харків. Полтава зараз активно купує, Суми трошки підтягнулися», – розповідає видавець. Тож довелося йти до свого читача, не обмежуючись одним регіоном: «Ми десь до 2015 року займалися лише Слобожанщиною, і зрозуміли, що ми не витягнемо. Видати книжку про Галичину у Львові – це не рівноцінно тому, що видати книжку про Слобожанщину у Харкові. Там ці книжки відразу розгребуть. А у нас – я з книгою Дмитра Багалія «Історія Слободської України» бігаю, не можу продати. І тому я вирішив розширювати географію, і перевидав фундаментальну працю Володимира Шухевича «Гуцульщина». У Львові кілька видавництв хотіли її перевидати, та поки вони чубилися, я привіз туди вже готове видання. Вони всі прийшли на презентацію, і вони не могли повірити, що воно вийшло у Харкові».

Видавництво було засновано в 2010 році. І працює в ньому... одна людина – сам видавець Олександр Савчук. На кожен проєкт він підбирає команду – від редакторів до дизайнерів – так і народжується книжка. За цей час вийшло близько 100 власних проєктів і приблизно стільки ж видань на замовлення, коли до Савчука зверталися інші інституції або навіть приватні особи.

«Це невелика кількість за цей час, за 14 років, але кожна книжка – це великий проєкт. До цього часу у нас є кілька досягнень, наприклад, Гран-прі форуму видавців

у 2020 році за українську абетку. Але це умовність, головне – ми знайшли і свого читача, і свою нішу», – вважає Савчук.

Робота над цим матеріалом стала можливою завдяки проекту *Fight for Facts*, що реалізується за фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини.

Автор: *Сергій Бобок*

Поділитися цим:

☑ Інтерв'ю, Культура, Місто, Суспільство 📍 Харків

« Новий рік: теплий прогноз погоди для України

Погода на Харківщині 31 грудня »

Обговорити цю новину можна на сторінці [ХарківTimes](#) у [Facebook](#). Підпишіться на нас у [Telegram](#) та [Twitter](#) — і ви завжди будете в курсі найбільш цікавих та важливих новин Харкова й області.

Copyright © Харків Times, 2018-2024. Всі права захищені.

Видання «Харків Times» виходить за підтримки проекту стипендій від Лабораторії журналістики суспільного інтересу. Цей проєкт є складовою програми підтримки «Голоси України», яку координує Європейський центр свободи преси та медіа . «Голоси України» реалізується у межах ініціативи Ганни Арендт і фінансується Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини. Програма не впливає на редакційну політику «Харків Times» та зміст матеріалів, які публікує видання.

Цитування та відтворення будь-яких матеріалів або їх фрагментів в Інтернеті з веб-сайту Харків Times або його каналів та сторінок в соцмережах та YouTube дозволено лише за умови відкритого для пошукових систем гіперпосилання на відповідний матеріал не нижче першого абзацу. Цитування, використання та відтворення матеріалів в офлайн-медіа (зокрема у друкованих виданнях), мобільних додатках, SmartTV можливе тільки з письмового дозволу редакції.

Редакція не завжди поділяє думку авторів. Матеріали у рубриці "Думки" публікуються в оригінальному вигляді, повну відповідальність за їх зміст несуть їх автори. Окремі публікації можуть містити інформацію, не призначену для користувачів до 18 років. Матеріали у рубриці "Новини компаній" розміщуються на правах реклами або на засадах некомерційного партнерства. Відповідальність за інформацію в них несуть особи та організації, що їх надали.

Головний редактор - Марія Кортаєва. E-mail: kharkivtimes@gmail.com

Редакція: +38 068 2888516

Редакційна політика інтернет-видання Харків Times